

4181

Puică neagră

Puică neagră bagă-n sac
Mătușică dă-mi colac.
D'e mn'i da, d'e nu mn'i da,
Altu nu ț-oi corinda,
Că mn'i scurtă gubuța
Și mă t'em c-oi înd'ęța.
De la Lupșe Iuliana, 94 ani, Valea
Chioarului

4182

Corind'ită pă butuc

Corind'ită pă butuc,
Dă-mn'i colacu' să mă duc
Că de-asară-s tăt p-afară
Cu pușcuța susuoară
Și nimn'ca n-am pușcat,
N'ici colac n-am căpătat
Numa' unu' mit'it'el
D'i la nenea Todorel.
De la Lupșe Iuliana, 94 ani, Valea
Chioarului,

4183

Corindă, corindă

Corindă, corindă,
Bagă capra-n t'indă
Și-i dă fân să roadă,
Și-o țucă su' coadă.
De la Lupșe Iuliana, 94 ani, Valea
Chioarului

4184

Florile dalbe

Florile dalbe*
D'i la noi d'i păstă vale
Est'e-on nuc și frunză n-are.
In vârvucu' nucului
Cântă puii' cucului.
Mai în jos, pă la trupt'ină,
Cânt-o pasăre bătrână.
-Tu, pasăre, ce t'e cânte
Tu, pasăre, ce t'e cânte
-Da' io cum nu m-oi cânta
Da' io cum nu m-oi cânta
Tri rânduri d'e pui avui
Și-amu nu-s a n'imăru.
Săraci puișorii mn'ci,

COLECȚIA TITUS BILȚIU DĂNCUȘ**Obiceiuri de Anul Nou din Văleni și alte sate**

În Crăcești, feciorii cei tineri, în noaptea de *Anul Nou*, fură de pe la gazde porți, uși, vranițe, care, sănii, ce pot. Cu aieste se duc pe drum, noaptea, și baricadează cu ele drumu, să nu lese fetele din Crăcești să se mărite în alte sate în anul viitor; să le rămână lor, la ei în sat.

Pentru fetele bătrâne în noaptea de Anul Nou se pune la casă (de către alții, în glumă) câte-o ciuhă, pe un par, să se mărite după el.

Și la holteii bătrâni, la feciorii neînsurați, li se face la fel câte-o ciuhă, da-i înbrăcată în haine femeiești, și are o cunună-n cap. Accie i-i lui mireasă. De la gazdele mai mari fură sania, carul, patul, dulapul, un par, cât de mare să fie, apoi îl urcă-n vârful șurii sau al grajdului, îl leagă acolo bine, să vadă tot satul că unde l-o urcat.

În Văleni, Cornești și satele dânprejur, în Ajun de Anul Nou feciorii se împărțesc în două cete de strigători. O ceată se urcă pe unul din dealuri, cealaltă pe altul. De-acolo strigă, în formă de dialog, tot ce s-a întâmplat în sat. Femeile, fetele, ies pe prispă, de-acolo ascultă:

-Măi băieți, auzit-ați că Ileana lui Berci s-o credințat cu Mihaiu lui Radu?

-Am auzit ! Și de duminică în două săptămâni or face cununie.

-Da aceea ați auzit, că Măria lui Andreica din Josani nu-i mai trebe lui Ofrim Gheorghe de nevastă?

-Da de ce nu-i trebe?

-Că o găsit-o în podu șurii cu miliștu cela din Bârsana.

-Nu grăi ! Toamna în podu șurii i-o găsit? Apoi nici mic nu mi-ar trebui așa nevastă!

-Da aceea ați auzit, că Ștefanu lui Vlad care de un an s-a însurat, vrea să-și lese nevasta?

-Da de ce vrea să și-o lese?

-Dipse îi tare leneșă. De un an de când îi măritată încă niciodată nu i-o spălat gatele lui Ștefan.

-Noi am auzit că numa o dată ș-o măturat în casă! Când o fost nunta !

-Tomna așa am auzit și noi, că tună gunoiu în ușă, cât l-o strâns ea tăt huc pe după ușă!

Așa se strâng toate veștile bune și rele din sat, să audă tot satul.

Fetele în noaptea de Anul Nou fac vrăjuri să se poată mărita.

În Șieu, Bârsana, Vad, se adună la o casă, unde fac de obicei șezătorile lor. Fac mai multe feluri de vrăjuri.

1. După ce s-au adunat toate, se duc în grădina casei și se așează fiecare la câte un prun. Apoi încep toate să scuture prunul, fiecare pe-al ei.

Una întreabă:

-Ce scuturați prunii?

Celelalte răspund în cor:

-Nu scuturăm prunii

Scuturăm nebunii.

De-s în lume,

Să zie pe funie.

De-s în sat,

Să zie pe gard.

De-s în țară,

Să zie pe șfară,

La noi în ia-sară.

(După vraja asta, vin feciorii!)

2. Apoi taie niște mlădițe din prunii pe care i-au scuturat și se duc cu ele în casă; din mlădițele celea fac niște grinjuri ca niște colăcei. Pun grinjurile într-o farfurie mare plină cu apă, pe rând, una după cealaltă. Care din grinjuri s-a scufundat în fundul blidului, aceea fată care l-a făcut s-a măritat încă în cășlegile celea. La care grinjurile nu i s-o

Capu' face, capu' trage.

scufundat, aceea mai are de așteptat cine știe câți ani, până s-a mărita...

3. Apoi, fata care este gazda casei frământă un aluat mare din care fiecare fată își ia câte o bucătică mică, cât o nucă. Din aluatul ăsta, fiecare fată cu mâna ei frământă și face un colăcel mic de tot, îi pune nume, numele feciorului după care vrea să se mărite. Pun toți colăceii pe o singură drăncioară, în rând, ca soldații. Pun dranița pe pământ. Îi dau drumul mâței să intre în odaia unde-i dranița. Mâța a fost mai înainte ținută flămândă trei zile și trei nopți, cu mare atenție, să nu mănânce nimic. Cum vede colăceii mici, proaspeți mirosind cald, abia scoși din cuptor se repezește la ei să-i mănăce. Pe-al cărei

Foto, colecția Lucian Comșa: *Tinere, Venetia de jos.*

fete colăcel l-a mâncat, numai aceea se mărită în anul care începe. Altă fată care-i loatră, își unge colăcelul cu slănină, cârnați, friptură, ca pe al ei să-l mănăce.

4. Apoi, din aluatul pe care mai înainte l-au frământat în colăcei mici, au lăsat la o parte o bucată mare, pentru „*stolnic*“.

Stolnicul este un colac mare de tot. După ce l-a copt în cuptor, îl pun pe masă, în casă, pe o tipsie, să se răcească. Apoi se duc toate fetele în curte cu stolnicul pe blid. Rând pe rând fiecare fată scoate stolnicul din blid, și-l pune pe cap, și așa, cu el pe cap, se părăndă toate la cotețul porcului. Fiecare se întoarce cu spatele la coteț, dă cu fundul în coteț, și zice versul de vrajă:

Huedim, Hoidam,

Să mă mărit după Ion..

De nu iestimp, la alt an !

(după Dumitru, fiecare cum vrea)

La care fată îi răspunde porcul, aceea se va mărita.

5. Fetele vin în casă și strâng în zădia unciă din ele toate lingurile, furculițele, cuțitele, sucitorul, tocanăul, (colșerul) de frecat tocana. Cu ele în poala zadiei, fata merge înainte și celelalte după ea. Se opresc sub fereastra unei case cu mulți copii. Așa cu lucrurile în zădie, fata stă sub fereastră și ascultă ce zice mama la copii: dacă în timpul cât ascultă, mama zice unui copil: Du-te! fata se va duce, adică se va mărita. Dacă aude din casă: șezi! Știe că mai are de șezut anul care vine. Fiecare fată își ascultă așa fel ursita. Ce aude: Mânca-te-ar sărăcia! Fi-u -ai de mirare! Te bat peste mână! știe că așa i-a fi norocul în acel an.

6. Toate cetele se duc la un gard făcut din pari și înpletitură de nuiele. Pe una din fete o leagă la ochi, apoi o-ntorc cu fața spre gard. Fata cu ochii legații pune mâna pe un par la întâmplare și numără întors nouă pari, zicând:

Nouă, nici-i nouă,

Cinci, nici-i cinci,

Opt, nici-i opt

Patru, nici-i patru,

Șapte, nici-i șapte,

Trei, nici-i trei,

Șasă, nici-i șasă,

Doi, nici-i doi.

Pe unu nu-l descântă, da-l leagă cu o cipcă roșie, roz sau cu un fir de tort. Apoi se dezleagă la ochi și vede ce-a legat. Dacă parul e înalt și

**Lucrul făcut în grabă
Până-i lume nu-i de treabă.**

Când ați fost voi mit'it'ei,
Io-am zburat pă arătură
Și v-am strâns sămânătură,
Și v-am dat la tăț în gură,
Și v-am dat la tăț în gură,
Și v-am dat la tăț pă rând
Io m-am lăsat tăț flămând
Amu la slăbd'en'ia mélu
Să mă țai de m-oi put'é.
Clonțu' mn'i s-o bătucitu,
Pen'ile s-o zbordocitu
Și-amu-s gata de peritu,
Ș-amu-s gata d'e perit.

*Se repetă după fiecare vers.

De la Lupșe Iuliana, 78 ani, Valea
Chioarului

4185

Viță verd'e, iadăra

Viță verd'e, iadăra,*

D'i la noi d'i păstă vale
O pt'icat o brumă mare,
Da' n-o pt'icat d'e răceală
C-o pt'icat d'e-o ciudă mare
Umbl-on voinic să să-nsoare
Să icie pă soru-sa.
Soru-sa d'in grai grăie:
-Măi frăt'iuc, frăt'iucu mn'eu,
Du-te în lume și-n țară
Și-ți coată o soțioară.
-Tu, soră, soruca mé,
În lume,-n țară-am umblat
Soțioară n-am aflat.
Țâpă cartea pă t'ilie,
Hai cu mine-n cunun'ie.

În biseric-o intrat,
Icoan'ile-o lăcrămat,
Icon'ita Precistii
Din fundu' beséricii.
Nu eș'ti popă cu dreptat'e
Să cunun'i soră cu frat'e.

*Se repetă după fiecare vers.

De la Lupșe Iuliana, 78 ani, Valea
Chioarului

4186

Pă rātuțu' cel cu rouă

Pă rātuțu' cel cu rouă
Linu-i lin și flori d'e măr*
Este-o casă dalbă, nouă
Cu nouă fet'e fecioare
Toat'e, toat'e tore fuioare,
Numai una lăcrimează,
Vine mă-sa și o-ntrebă:

-D'i ce plânji fiicuță dragă?

-Da' io cum n-oi sust'ina

M-o cerut feciori de crai

Și tu, maică, nu mă dai.**

*Se repetă după fiecare vers.

**Fiecare vers se cântă de două ori.

De la Lupșe Iuliana, 78 ani, Valca
Chioarului

4187

Und'e meri tu mn'elucă

-Und'e meri tu, mn'elucă?

-La pădure, domnucă.

-Ce-i face acolo, mn'elucă?

-Oi bé apă, tu, domnucă.

M-oi suci, m-oi învârt'i,

Păcurariu m-a lovi

C-on botoc păstă curoc

Ca să-mn'i hie d'e noroc.

De la Lupșe Iuliana, 78 ani, Valca
Chioarului

4188

Să sărim în cé grăd'ină

Să sărim în cé grăd'ină

Florile dalbe*

C-acolo este-o fântână

Pă fântână-i bosâiocu

Bosâiocu l-om ciuntalu

Gazda-n casă n'e-a t'ema.

Slobozi-n'e gazdă-n casă

Că n'e plouă d'e n'e varsă

Și n'e n'inje d'e n'e stinje.

De nu crezi, haida și vezi

Că sint'em în haine verzi

Și-n pt'icioare cu păpuci

C-așé să cad'e la prunci.

*Se repetă după fiecare vers.

De la Lupșe Iuliana, 78 ani, Valca
Chioarului

drept, așa i-a fi bărbatul. Dacă-i parul cioturos și strâmb, va avea bărbat mic, ghebos, cum îi parul. Toate fetele rând pe rând vin și numără parii. Fetele le rād, pe cele care n-au legat un par frumos. Cele năcăjite își ceartă parii.

7. Se duc noaptea la moară și fură stavila, pentru că au credința următoare: cu cât mai mulți stropi de apă sar de pe roata morii, cu atât mai mulți pețitori vor avea. Și cu cât mai jâb s-a învârti roata morii, cu atât mai iute or veni la ele pețitori. De aceea fură stavila și o ascund, să nu bage de samă morarul, să le certe. Când iau stavila, apa curge nebunește, morarul se supără, înjură, ele rād.

8. Apoi, în casă, își face fiecare fată câte-un struț mândru, din fire de busuioc, spice de grâu, ovăs, pospan, legate cu fire de tort de toate culorile. Cu struțurile astea se duc din nou la moară, încet, să nu le simtă morarul. Le pun acolo unde stropeste roata mai tare.

Le descântă:

-Dumnezăul meu cel drag, Struțu de sloi să mi-l încarci.

Dacă bărbatul meu a si bogat, Și dacă bărbatu mai sărac,

Struțu fără sloi să-l lași.

Până ce struții se încarcă de sloi acolo la moară, fetele se duc pentru alte vrăji:

9. Se adună iară la casa lor de șezătoare, și de-acolo și de la alte fete strâng "tort de ițe părăsite." Cu tortul ăsta pleacă pe acele uliți ale satului, pe unde locuiesc fete mai multe de măritat. Leagă cu tort ulițele cu fete multe, să nu margă la acelea pețitorii, ci să vină la ele.

Apoi se duc la moară din nou, să-și vadă struții. Stavila furată o pun la îndemâna morarului, să o găsească pe dimineață. Apoi își scot struțurile

puse la stropit și le duc la casa de șezătoare. Se uită fiecare la struțul ei și acela pe care găsește cei mai mulți sloi de gheață, bărbatul aceleia va fi cel mai bogat. Pe care nu s-au legat deloc sloi, a fi un sărăntoc.

10. Toți struții, cu sloi sau fără sloi îi pun într-un lighean cu apă calduță, să se topească. Pun lighianul pe cuptor. După ce apa din sloi s-a topit, cu apa aceea se spală toate pe față, să fie "mânde cu struț", să le placă tare la feciori. Apoi pleacă acasă la părinți, fericite că știu dacă s-or mărita sau nu la anul cel nou.

Foto din colecția Lucian Comșa: Tineri în costume populare, Râșnov, 1935.

Lucru mândru nu te-ntreabă nime în cât timp l-ai făcut.